

ית ומ"ט ובזמן הזה שאנו עושין ע"פ החשבון וכי דבר ברור הוא דהשתא נמי לא דחי ונתלו בזה המפרשים בסוגיא האמורה פ"ק דיו"ט (ד): והאידנא דידעינן בקבועא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומי ותירצו מאוס דשלחו מתם האירו מנהג אבותיכם ביודעם וה"ה לכל דבר שגשאר כמות שהיה שהו מפני טעם זה:

יט כל שחייב בשופר וכו'. זה ברור ששניהם מלכות עשה שהזמן גרמא ופסאס בסוגיא: קטן היודע לנענע וכו'. משנה (סוכה מ"ג) קטן שידוע לנענע חייב בלולב ופירשו בירושלמי (פ"ג ה"ט) מדבריהם כדי לחנכו ופשוט הוא: כ הלכה למשה מסיני וכו'. פרק לולב וערבה (מד): מבוחר לדרבנן ערבה במקדש ה"מ ופסק רבינו כדברי האומר (מד): ערבה לריכה שיעור ואינה נטלת אלא בפני עומה וזו אדם יולא בערבה שגולב וזמירו שט וכמה שיעורה אמר רב נחמן שגשה כדי עלים לחין ורב שגש אמר עלה אחד כדאחד וקו"ל * ר"נ ורב שגש הלכה כר"ג רבינו וכו' שגש בלמירוי: כא-כב כיצד היתה מצותה וכו'. משנה (מה) מלכות ערבה

כילד היו מלקטין מורביות של ערבה ונאין וזוקפין אותן כלל המזבח ורשעיהו כפופים על גבי המזבח תקנו והריעו ותקנו ע"כ במשנה: חל יום שבת להיות וכו'. שם (מ"ג): ערבה שבעה כילד יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת ומפורש שם (מה) כשחל שביעי בשבת היו מלקטין אותן מערב שבת ומניחין אותן בגיזיות אל זהב כדי שלא יכמושו ולתמרז היו זוקפין אותן כלל המזבח:

יח ובזמן הזה שהכל עושין על החשבון נשאר הדבר כמות שהיה שלא ינטל לולב בשבת כלל לא בגבולין ולא בארץ ישראל ואפילו ביום ראשון. ואף על פי שהכל יודעים בקביעת החדש. וכבר בארנו שיעקר האיטור בנטילת הלולב בשבת גזרה שמה יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים: יט כל שחייב בשופר ובסוכה חייב בנטילת הלולב. וכל הפטור משופר וסוכה פטור מלולב. קטן [ר] היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים כדי לחנכו במצות: כ הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב. ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד: כא כיצד היתה מצותה. בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורביות של ערבה וזוקפין אותן על צדדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח. ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה תוקעין

וערבה זו הואיל ואינה בפי' מה"ת וכו'. תמה אני על טעם זה לפי ששם (מד) שאלו בגמרלא מזה שגש לולב דעבדינן שבעה זכר למקדש ומאי שגש ערבה דלא עבדינן שבעה זכר למקדש ומתרץ אמר רב זכיר משמיה דרבא לולב דלוריתא עבדינן שבעה זכר למקדש ערבה דרבנן לא עבדינן שבעה זכר למקדש ומקשה דערבה לאו מדרבנן היא לשום חנא דלכא שאלו מקרא ליקי לה ורבנן הלכתא גמירי לה ומתוך כך נתנו טעם אחר ולאמרו אלא לולב דליח ליה עיקר מדלוריתא בגבולין ורבנן ליה שבעה זכר למקדש ערבה דליח ליה עיקר מן התורה בגבולין לא עבדינן שבעה זכר למקדש וזו היא מסקנא דגמ' וא"כ היה לו לרבנן להזכיר כן לפי שאין לערבה עיקר כלל מן התורה בגבולין לא תקנו

וערבה זו הואיל ואינה בפי' מה"ת וכו'. תמה אני על טעם זה לפי ששם (מד) שאלו בגמרלא מזה שגש לולב דעבדינן שבעה זכר למקדש ומקשה דערבה לאו מדרבנן היא לשום חנא דלכא שאלו מקרא ליקי לה ורבנן הלכתא גמירי לה ומתוך כך נתנו טעם אחר ולאמרו אלא לולב דליח ליה עיקר מדלוריתא בגבולין ורבנן ליה שבעה זכר למקדש ערבה דליח ליה עיקר מן התורה בגבולין לא עבדינן שבעה זכר למקדש וזו היא מסקנא דגמ' וא"כ היה לו לרבנן להזכיר כן לפי שאין לערבה עיקר כלל מן התורה בגבולין לא תקנו

ומריעין ותוקעין. חל יום שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה אלא אם כן חל יום שביעי להיות בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה: כב כיצד היו עושין מביאין אותה מערב שבת למקדש ומניחין אותה בגיזיות של זהב כדי שלא יכמושו העלין. ולמחר זוקפין אותה על גבי המזבח ובאין העם ולוקחין ממנה וגוטלין אותה כדרך שעושין בכל יום. וערבה זו הואיל ואינה בפירוש בתורה אין גוטלין

* ע"י כחובות י"ג וסמנו"ס ס"ה ומ"מ שבת פ"ח ה"ט.

רבינו מנחם

יט כ"ה כל שחייב בשופר וסוכה חייב בנטילת לולב כו'. א"ה. חוץ מחרש המדבר ואינו שומע שפטור משופר וחייב בנטילת לולב. קטן היודע לנענע חייב בלולב כו' כגון שיז לו דעה ותבונה לנענע כתקון חז"ל וליכא ספיקא שמלמדין אותו לברך לכל נשים פטורות מלולב ואם נוטלות אותו מלוא קא עבדי כמי שאינו מלוא ועושה מהיו לא מברכי כלל כמו שביארנו בפרק שני (ה"ב) אכל שחיינו מלוא לברך ע"כ מפרק לולב (מ"ג): כ כ"ה הלכה למשה מסיני כו'. א"ה. והיינו דלמרי' בגמ' (מד): עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני. ומהערה שמקיפין בה את המזבח קאמר דאלו מערבה שגולב היא כהדיא כתיבא. ואין אדם יוצא (בה) י"ח בערבה של לולב ואע"פ שהגביהו פעם ראשונה ללא י"ח לולב וחזר והגביהו ללא י"ח ערבה אפ"ה לא ילא י"ח ערבה שרין שיטול אותה לבדה. ושיעורה אפילו עלה אחד בבר א' כלומר בר אחד וכו' עלה אחד דיו. וכתב רבינו ה"א ומכוער הדבר להיות עלה אחד כדאחד אלא כרב נחמן שפיר למיעבד דלמיר (ס:): שגש נדי עלי לחין ובמקום ש"א אפשר סוגיא דהלכה כרב שגש בלמירוי כי פליג כהדי רב נחמן:

כא כיצד היתה מצותה כו' מביאין מורביות של ערבה. פירוש מורביות ענפים גבוהים ורבים כדלמרינן בגמרלא (מה) רכות ולרכותה וגבוהות אחת עשרה אמה כדי שיהו גוחות על המזבח אמה

לחם משנה

כא כדי לפרסמה שהיא מצוה וכו'. זהו מ"ט בגמרלא (מ"ג): אמר ר' יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה. אע"ג דלכחורה כשחירצו שלוחי בית דין מייחו לה לא קאי מילתא דר' יוחנן אינו כן ולפי המסקנא דלמיר וליחי' דיו"ט וכו' ותירצו לא מוכחא מילתא וכו' ודאי דקאי הך דר"י ולכן עבדינן לה ביום ז' ולא ביום הראשון כדי לפרסמה וליכא פרסום ביום ראשון:

כב וערבה זו הואיל ואינה בפירוש בתורה וכו'. ומה שמתמה ה"ה ז"ל על רבינו תימא גדולה היא. ונראה דיש להקשות עוד על רבינו מנחם על מה שהניח בספר המלכות (שורש נ' י"ט) דהל"מ ורבו' היו

הגהות מיימוניות

רכבה דלמיר לא ליקום איניש הושענא כבודרלא (ס) ולא לידון איניש הושענא בלולבא (ס:): [ר] סוף לולב הגזול (מ"ג) קטן היודע

מגדל עז

י"ב. כל שחייב בשופר עד מלולב. ריש מפ' ערכין (דף כ"ב) ופ"ק דקדושין (דף ל"ד): קטן היודע לנענע וכו'. פ"פ לולב הגזול (דף מ"ב): פ"ב. הלכה למשה מסיני עד זכר למקדש. הכל פי' לולב וערבה (דף מ"ב):

מקורות וציטוטים
 הי"ח. ובזמן הזה ירושלמי עיזוין פ"ג ה"ט, ש"ע פי' מר"ח ס"ג. על החשבון פ"ה מה"ל קידוש המדש: הי"ט. כל שחייב שם מ"ב. פ"ב מה"ל שופר ה"ח ופ"ו מה"ל סוכה ה"ח. קטן היודע שם וערכין כ: ירושלמי פ"ג הי"ב תוספתא מ"ג פ"ח ועין גיזין נ"ג, ש"ע פי' מר"ח. מ"ד לטנינו ליחא בירושלמי אכל כ"מ בגמ' כח: הי"ג. הלכה למשה מסיני שם מד. לה. ירושלמי סוכה פ"ד ה"ח ושביעית פ"ח ה"ה. ואין אדם יוצא שם מד: ירושלמי פ"ד ה"ג ויש מוקלים עין פור פי' מר"ח ובסמ"ג: הי"ד. כיצד היתה מצותה שם מה. חל יום שבת שם מ"ג. ועין פ"ו מה"ל קידוש המדש פ"ו ברפ"ג ובירושלמי פ"ד ה"ח. כדי לפרסמה שם מ"ג. עין מרפ"ט: הי"ה. כיצד וכו' וגוטלין אותה שם מ"ג. מד. הואיל ואינה בפירוש בתורה כן פירושו בגמ' עין ערוך נ"ר.